

DISSERTATIO ACADEMICA

DE

EPHEMERIDUM POPULARIUM
USU & CAUTIONIBUS,

QUAM

VENIA AMPLISS. FACULT. PHILOS. ABOENS.

PRÆSIDE

JOH. FREDR. WALLENIO,

Eloqu. Prof. Reg. & Ord. Regg. Societt. Patriot. Holm.

Oecon. Fenn. & Oecon. Wermel. Membro,

PRO GRADU

Publige ventilandam sifit

ERICUS ELFGRЕН

Stip. Archenb. Ostrob.

In Auditorio Majori die XXV Junii MDCCCV,

H. p. m. c.

ABOÆ, Typis FRENCKELLIANIS.

KYRKOHÖRDEN

KALAJOKI, ALAVIESKA, YLIVIESKA, SIEVI,
PÄDISJÄRVI, HAAPAJÄRVI, OCH REISJÄRVI
FÖRSAMLINGAR

HÖGVÄLÅREVÖRDIGE OCH HÖGLÄRDE

Herr JACOB SIMELIUS,

OCH

HÖGÅDLA FRU

HELENA SIMELIUS,

Född CHYDENIUS,

Tillegnar af tacksamhet denna afhandling

DERÄS

Ödmjukaste tjänare
ERIC ELFGREN.

*Popularibus verbis est agendum & usitatis,
cum loquimur de opinione populari.*

CICERO.

Solent, qui rerum prescripsere origines, *Novellarum initia* plerumque ad THEOPHRASTUM RENAUDOT, Parisiensem Medicum, referre: quem, in amplissima versantem artis exercitatione, & conquisitis undique novis relationibus ægros suæ curæ commisso, non sine proprio saltem commodo, oblectantem, in eam ferunt tandem incidisse cogitationem, felicius sibi successuram fore rem, si quæ accepisset vel domestica vel peregrina nova typis daret per hebdomadas excudenda, & per regionem omnem dispergeret, ejusque consilii efficiendi privilegium anno 1631 a Cardinali DE RICHELIEU impetrasset (a). Sunt vero multa quæ jubeant, ut antiquiorem istum fa-

A

(a) MORERY le grand Dictionnaire historique, Amst. 1702 T. IV. p. 253. DE BOS Histoire de l'Academie des Inscriptions T. I. p. 449. FABRICII Abrifs einer allgemeinen Historie der Gelehrsamkeit, 1^r Band p. 301, qui tamem mutata biennio post mente inventi primitias MICHAELI AITZINGER, Germanico anni 1594 scriptori, attribuit, 3^r Band p. 232,

* * * *

ciamus morem. Ut enim taceamus habuisse jam Græcos suas *Ephemeridas* (b), *Diurna* (c) sua Romanos, quorum tamen commentariorum non omnino eandem ac Novellarum hodiernarum fuisse rationem putant nonnulli (d), non desunt alia remotiorum hujus instituti natum vestigia. Constat scilicet Sæculo jam XVI°, & an-

tea

-
- (b) ISIDORUS Hispalensis, qui in Originum L. I. cap. 43 ad Historiæ genera retulit, ac cum *Diariis* l. *Diurnis* synonymas faciens, per unius diei digestionem definit, opponendo easdem *Kalendariis*, quæ in meritis singulos, & *Annalibus*, qui in singulos annos digerebantur.
- (c) *Diurna urbis acta* appellat FACIUS Annal. XIII. cap. 31, & ab *Annalibus*, qui res illustres completerentur, distinguit. *Diurna populi Romani*, per provincias, per exercitus, curatius lecta memorat idem Annal. XVI. cap. 22. *Acta populi Romani*, *acta diurna*, *urbana acta* (*diurnos* commentarios SVETONIUS in Augusto cap. 64) ex aliorum probabiliter clasicorum auctorum fide, nominavit BECKMANN, Beyträge zur Geschichte der Erfindungen, 2:n Bandes 2:s Stück p. 259 sq, natorumque & denatorum, divortiorum, suppliciorum capitis, adoptionum, manumissionum, advenarum, exhibuisse recentum, & rerum præterea promercatum, ut nonnullis visum fuit, indicasse pretia, ex LIPSI^O & BURMANNO narravit. Non igitur confundere bæc *diurna* s. *quotidiana* (FLAVIUS VOPISCUS in Aurellano cap. 1) decet cum senatus a^ctis & consignationibus.
- (d) In loco primum publico suspendi conservisse, & ab uno altero eve describi curata, collecta dein fuisse & in atrio Libertatis aut in æde Nympharum, ut quibus volupe esset pateret eorundem perlustrandorum facultas, asservata conjicit BECKMANN l. c.

* * * *

tea forte, Venetiis *Gazettas*, a nummo quo vendebantur parvulo sic appellatas, prodiisse (e), & in Germania circa ultimum ejusdem saeculi decennium novellas edi copiis & semestres & trimestres & menstruas, quibus dein ab anno 1626, successere hebdomadales (*ordentliche wöchentliche Postzeitungen*) (f). Quid? quod in ipsa Lutetiae urbe anno jam 1605 idem viguit, si LIFENIO (g), *Gazettam Galicam (la Gazette Françoise)* MARCELLINI ALARDI commemoranti, credendum erit, institutum; & MAGLIABECHIUS decem Gazettarum saeculo XVI. evulgatarum collegisse volumina perhibetur. Sed res temporum politicas atque historicas haec omnes unice spectarunt plagula, ad litteraria nova seorsum enarranda posterius deum convertio aliorum scriptorum animo. Quamvis enim sua jam aetate MUCIANUS ex antiquorum bibliothecis acta contraxerit (h), AUGUSTINUSQUE in Retractationum opere propria recensuerit atque passim emendaverit scripta, & in Myriobiblio Photius 279, addito judicio criti-

-
- (e) FERRARIUS Orig. lingue Ital. p. m. 243 DE SAINTFOIX
Essais Historiques sur Paris, 1766. T. IV. p. 120 sq.
BOUGINÉ Handbuch der allgemeinen Litteraturgeschichte
5:r Band p. 222. Stockholms Post-Tidn. 1805 N:o 25.
Stockholms Posten 1805 N:o 55. Ad initium saeculi
XVII retulit, in magno Encyclopædiae opere Gallico,
art. *Gazette*, VOLTAIRE, dux in historicis non ubi-
que fidissimus.
- (f) KOECHERUS apud HEUMANNUM Conspect. Reipubl. littera-
ris, Hanov. 1763, cap. V. §. 46. BOUGINÉ l. c. Cf.
FABRICIUS loco proxime citato.
- (g) Biblioth. Philosophic. T. II. p. 1009.
- (h) Dialogus (sive TACITI sive QUINTILIANI is fuerit) de
causis corruptæ eloquentiæ cap. 37.

co-excerpterit libros, quin & DIONYSIUS *Halicarnassensis* criticum adornaverit auctorum, qui antea floruerant, illustrium recensum, edendarum tamen per statas vices litteriarum ephemeridum, quibus nonnisi novae percenserentur & expenderentur chartæ, primum consilium cepit, inter Gallos, DIONYSIUS DE SALLO, celebri erudito Diario, *Journal des Savans*, quod ab anno 1665 ad annum usque 1790, per sesquiculum fere substituit, clarus (i). Qui labores, in immensum fere postea per gentes omnes cultas multiplicati, egregia præbent, licet non semper a partium studio & præjudicatis opinionibus quantum fas esset aliena, ampliatae in dies & crescente mole difficilioris bibliographiae subsidia.

Sed temporiarum istiusmodi, sive politici & historici sive litterarii argumenti, scriptionum vel origines, vel incrementa, ususque varios, plenius persequi non vacat. Non carent illæ suo, & insigni quidem, pretio: nec pateretur saceruli aut ingenium aut necessitas, ut alterum subito cessaret politioris orbis cum se ipso commercium. At inter eruditorum plerumque scrinia conclusa manent quæ ultra reconditoris doctrinæ non evagantur forum; latius multo diffunduntur & placent quæ multifarias labentis in conspectu lectorum ævi sистunt vicissitudines, sed amissa novitatis gratia placere desinunt & negliguntur, recentioribus aliis mutationum tabulis relictura locum: abstinent illæ vulgus hominum doctrinæ opibus aut nullis aut admodum parcis instructum, a quo nec capi ullo modo poslunt abstrusius & interrupte disputata; satiant hæc cito & nuda factorum expositione, philosophicæ omnis non subtilioris modo sed & radio-

(i) Biblioth. Hist. litter. selct. Struvio-Juglerianæ T. II. p. 779 — 781.

ris artis ut plurimum experit, ad relegendum invitare
nōqueunt. Sic ambo, legentium plororumque, aut pla-
ne effugiunt, aut velociter prætereunt oculos; non a-
lunt, non juvant, non perficiunt popularem intelligentiam;
non exutiunt multitudini torporem; non hebe-
rant erronearum opinionum vim; non docent meliora;
non instruunt utilium rerum copia vacuas mentes; non in-
cendent cognoscendi sublimioris veri amorem; non in-
formant denique ad humanitatem & elegantiorum mo-
rum mansuetudinem.

Non erit opus, ut illam, cui acrius movendæ occa-
sionem dedere turbulenta versus sæculi superioris finem
Europæ tempora, quæstionem, utrum imperitam an ex-
cultam quadantenus & litterarum aliqua saltem cognitio-
ne imbutam præstet esse plebem? sub incudem denuo re-
vocemus. Non putares in re satis clara potuisse ambigi;
non crederes fuisse necesse, ut omni tam philosophico-
rum quam historicorum argumentorum vi pro tuenda
mentis libertate & asferenda benigna amplioris cogni-
tionis in mores expoliendos efficacia pugnaretur; exi-
stimares faciliori labore retegi potuisse istam non causæ
ut causæ (quam vocant Philosophi) fallaciam, qua im-
pietatem, seditiones, civilia bella & rerum omnium con-
fusionem post propagatam latius litterarum lucem serpisse
magis & invaluisse, bona non pauci crediderunt fi-
de: sed intererat humani generis ut egregia vindicaretur
animi prærogativa, cuius agnitam a cordatoribus omni-
bus sanctitatem, præmii loco, ex impensa in illam ju-
vandam opera reportarunt strenui veritatis milites, & in
his non acutissimus solum sed facundissimus idem & Ro-
SENSTEIN (k), nostras.

A 3 Non

(k) Försök till en Afhandling om Upplysningen, till dess

Non diffitemur tamen ad emendandos homines non omnem directe & per se conferre cognitionem. Sed rationem, quam *societatis humanae vinculum* non immerito appellavit Romanæ eloquentiæ patens, quæque *docendo*, ut idem monuit, *discendo*, *communicando*, *disceptando*, *judicando* conciliat *inter se homines* (1), singunt, exercent, regunt etiam quæ remotiora a morali eorundem indole videantur, & res in medium proferunt communi saltem, quamvis non semper privatæ cuiusvis, felicitati inserviaturas. Revocant ab otio, quod multorum perdidit & mores & rem familiarem, materiamque colloquiis subministrant adeo uberem & variam, ut ad inanes temporis fallendi artes & turpia oblectamenta confugere non sit opus. Tantum igitur abest ut a notitia litterarum ascendum sit vulgus hominum, aut sufflaminandum innatum cuivis sciendi desiderium, ut juvare potius idem, & cognitione ad privatam rem vel publicam profutura instituere, non conveniat tantum sed & oporteat.

Neque tamen ad subactiorem quandam & perfectam eruditionem gignendam tendere ea debent præcepta quæ vulgo instillata cupimus, aut nuda omnino & severo nimis systematico habitu induita proponi. Amœniori potius & varia facie, artisque sollicitioris fuga, ad placendum componantur, servata semper, quæ ad intelligentiam maxime facit, perspicuitate. Sic sui amorem sponte insinuabunt, eumque captabunt legentium favorem, qui ad fructum uberrime & plenisime valeat, mentesque teneat siviter diuque occupatas.

In

beskaffenhet, nytta och nödvändighet för samhället,
Stockh. 1793.

(1) De Officiis L. I. cap. 16.

In hisce vero popularis cognitionis subsidiis non infinitum, sed illustrem sane, locum iis adjudicare fas erit chartis, quæ statim prodeunt diebus, summa plerumque argumentorum varietate insignes (*Dagblad, Veckoblad, Tidningar &c.*), quarumque ad cultum gentis universæ vim graphicè depinxit & singularia præ aliis scriptiorum generibus commoda strictim quidem sed facunde adeo exposuit desideratissimus STENHAMMAR (m), ut quid earum laudibus addi possit vix suppetat. Observat enim vir acutissimus pretium harum chartarum vile atque exiguum, facilem celeremque ad dislita etiam regionis loca & ad cuiuscunque fortis homines transmeandi ac dilabendi occasionem, brevitatem tractationis, qua omnis vel negotiosissimam se simulanti pigritiæ præcluditur renatus excusatio, evidentiam porro argumentorum & referam quasi faciem, molestioris nequaquam attentionis indigam sed frigidiores quoque animos blande succutientem & allicentem, ineluctabilemque deum necesitatem, qua quisque vel humilioris dignationis homo, ad elegantioris vitæ societatem admislus, diurna nova nosse & legiſte, si proferre se & audiri cupiat, tenetur, id efficere, ut aptæ evadant regendis opinionibus, formando feculi ingenio & statuendo rebus quibusvis pretio. Addit earundem beneficio divulgari cito nova quævis inventa, consilia in dubiis & incertis rebus peti, mutandarum legum & institutorum juncta plurium opera proponi ac judicari rationem, converti ad res magnas & momentosas civium animos, latentem in conspectum omnium prodaci virtutem, debellari ergores & præjudici-

ca-

(m) Intiädes-Tal i Svenska Akademien den 14 Mars 1798.
Vide Svenska Akademiens Handlingar ifrån år 1796,
Andra Delen, p. m. 117 sq.

catas opinione, taxari & reprehendi inverecundiora atque invalescentia vita, rationique & moribus intemeratum servari honorem. Quibus omnibus Ephemeridum popularium commodis non tam adjicere aliquid, quam immorari diutius, haud erit inutile.

Et primo quidem sperari nequaquam in tanta rerum diversarum varietate, quantam haec complecti solent scriptiones, potest, ut omnia omnibus æque placeant. Sed efficit tanien haec ipsa varietas jucunditatem, & plures allicit ex inopinato lectores, qui dum de rebus quæ suis sapient palatis informari cupiunt, in ignotas incident, sed ea stili venustate scriptas & ad intelligendum tam faciles, ut sua sponte ad legendum invitent, novamque menti infundant lucem, ali dein & dispandi postulantem. Neque enim a populari captu respuuntur vel severiorum disciplinarum quædam fragmenta, modo curretur ut eorundem cum communis vitæ usu nexus patet, neque nimia obscuritate inaccesa & sterilia videantur. Sparguntur sic vel in infimum fere vulgus egregia multa doctrinarum, nec subventanea, semina; acuitur & sensus pulcri & veri amor; occupantur utili labore humanæ mentes, cogitando adseveriunt, & vires suas explicare ac perficere discunt; stuporem exuunt atque feritatem; & ad colendum cum aliis consortium non ludorum tantum, aut rituum, aut laborum, sed utilium quoque sermonum fiunt aptiores.

At neque sola rerum, quantumvis multarum, peritia vel juvatur vel ornatur quotidiana; vita familiaritas, cuius potius vix ulla perniciosior esse solet pestis, quam nimia morum, si vel cetera probatissimorum, ab omni placendi studio remota asperitas. Hujus vero morositas, tenacis adeo interdum ut neque ingenuarum artium ullis

ullis ieniri queat oblectamentis, & sœva haud raro odia
gravesque similitates concitantis, non præceptis tantum
sed & exemplis, fabulis, allegoriis, morumque, sive ve-
ris, sed prudenter mutatis, sive fictis, delineacionibus non
infrequens agi solet in Ephemeridibus popularibus censu-
ra. Nam in iis, saltem in præstantioribus, itidem fere ut
in comœdia, effictos nostros mores in alienis personis, ex-
pressamque imaginem nostræ vitæ quotidiane videmus (n).
Et cum maximus omnino sit ad iucunde vivendum mo-
menti, non solum ut sine offensa, verum etiam ut in
laude & gratia apud alios simus, abnormia quævis & in-
sulta, quibus non quidem de officio decedunt homi-
nes, sed ornatum visæ nitoremque externi habitus &
speciem liberalem imminuant, risuque & ludibrio ex-
agitandos se præbent, mitius fere, sed sita tamen ut non
incasum effuditisse sales videantur, perstringunt eadem
volutiles chartæ, atque ad compositam bene & eleganter
vivendi rationem, non sine idonea ad persistendum vi,
revocant sœpius.

Sunt vero his etiam majora alia popularium Ephemeridum in sanam rationem & felicitatem hominum ju-
vandam merita. Ingruentibus nempe haud raro & late
serpentibus popularium errorum & contagionibus eo &
promptiorem & feliciorem ræpe opponunt medicinam,
quo & facilis citiusque ad ultimos dispergantur univer-
sa regionis terminos, & acriter ridiculum, quod

fortius & melius magnas plerumque fecat res (o),
admiscent opportunius. Ad ea scilicet cum perventum
erit tempora, ut difficile sit satyram non scribere, faciat-

B

que

(n) CICERO, Orat. pro Sextio Roscio Amerino cap. 16.

(o) HORATIUS Satyr. I. 10. v. 15.

que vel indignatio versum, summam intenderet lacesitus
communis sensus vim, & reclamare fortiter, & hellebori
multo partem maximam dare, non desinet, donec resipi-
scant infatuatæ mentes & ad frugem redeant meliorem.
Cujus rei non illustrius aliud, & domesticum quidem
suppetit exemplum, quam conatus acerrimi pro tuendis
sanæ rationis juribus vindicis, immortalisque non magis
poëtæ quam philosophi, desideratissimi KELLGREN, qui
duodeviginti circiter abhinc annis, elegantissimo poë-
mate: *Män äger ej sinne för det att man är galen,* &
adjectis eidem abundantissimo sale conspersis, iisque co-
piosissimis, illustrationibus poëtastris, pseudophilosophos,
Swedenborgianos, rolex crucis fratres, onirocritas, thesa-
rorum inquisidores, numerorum præstigiatores, magne-
ticarum (si physicis placet) palpationum artifices, physio-
gnomones, alchemistas, caballistas, harmonistas & ne-
ficio quos obscuros sæculi sui viros, protervo in divam
rationem irruentes impetu, non pungentissimo tantum
sale perfriuit, sed repressit vehementissime, & magna-
asseclarum, turpiter se ludi videntium, turba spoliatos
ad tenebras & clancularias fordes relegavit (p).

Tetigimus, quantum per summam licuit festinatio-
nem, præcipua popularium Diariorum commoda, sed
fin-

(p) Stockholms Posten 1787 N:o 232--258. Recusum legi-
tur elegantissimum opus in KELLGRENS samlade Skrifter,
Andra Bandet p. 79 - 124. Cfr. quæ in laudato anni ejus-
dem Diario, Societatis pro *Sensu communis* nomine, scri-
pserat idem N:o 1, 2, 25, 26, 31 - 33, 36, 60, 61, 231,
243, 244, 255 - 261, & sequenti anno N:o 270. Et haec
omnia partim ipse solus, partim socia unius amici opera
adjutus, perfecit. Vid. KELLGRENS Skrifter, Tredje Ban-
det pag. 183.

Singula enumerare, propter maximam & prope infinitam, quæ huic scriptoris generi apte convenit, varietatem, non licet. Neque tamen illum prætermittere fas esset fructum, qui ad linguae vernaculae cultum & stili utriusque perfectionem ex teris & politis redundant Ephemeridibus: quo etiam efficitur, ut cum accedat ad materiæ virtutem & copiam sermonis quoque venustas, non legi tantum sed servari & multos post annos non sine voluptate relegi queant haud pauca curatius tractata, nec ad unius solum ætatis usus pertinentia. Quare nec ulli videatur mirum, si quod *Argo DALINII* (q), *Spectatori* (*the Spectator*) ADDISONII, *Nugatori* (*the Tattler*) STEELII, *Grasatori* (*the Rambler*) & *Ignavi* (*the Idler*) JOHNSONII (r), aliisque merito contingit, ejusmodi Diaria in scripta gentium, quæ patriam præbuere auctoribus, classica relata nonnunquam fuerint & typis pluries excusa: quem tamen honorem, quamvis promeritum, non alia ratione obtinere poterunt recentiora ista Holmensia, *Stockholms Posten* (ab anno 1778) & *Extra-Posten* (annis 1792 - 1795), quam si

B 2

ex-

(q) Den Svenska Argus, Stockh. 1733, 1734. De quo judicia videantur Cl. RUDIN in vita Auctoris ante O. von DALINS Poëtiska arbeten, I Tom. p. II-IV. & Reverend. NORDIN in Svenska Akademiens Handlingar ifrån år 1796, Andra Del. p. 175-177.

(r) Adscriptimus Anglicas hasce per totam Europam celebres Ephemerides certis ubique, ut vulgo fieri solet, auctoribus, nec tamen ignorantibus alterum interdum opem tulisse alteri. Sic in *Spectatore* & in *Custode* (*the Guardian*) nonnulla auctorem agnoscunt STEELE. Vid. ESCHENBURGS Beyspielsammlung zur Theorie und Literatur der schönen Wissenschaften, 7:r Band p. 264 & 8:r Band 2:te Abtheil, p. 42.

expurgata antea fuerint; nova ista historica; politica; ur-
bica & alias quæ ætatem ferre ex sua natura non possunt,
nec ultra diem fere durant. Hac autem, et si permanens
illud horum commentariorum pretium videtur imminu-
ere, consilio tamen omnino prudenti fuere iisdem ad-
iecta, quo sic novum illi secum ferrent lectionis invitati-
mentum, & degustato cortice ad delibandum nucleum
allicerent. Quæ sane ratio multo magis est; hoc saltem
spectu, idonea; quam Germanorum mos rebus venali-
bus indicandis aliisque diurnis novis divulgandis proprias
dicandi plagulas (*Intelligenzblätter*) (s), Gallorum *Affiches*,
nullo rebus, quæ diutius prodestent, loco relicto.

At plura in Ephemeridum popularium; quarum nec
omnia commemoravimus hac occasione genera (t), com-
mendationem afferre non sinit temporis ratio. Patebit
jam aliquater usus illarum usus, quem ut praestare valeant
ab omni corruptela immunem, quasdam obserandas
habent cautiones. Neque enim quævis hujus generis scri-
pta istam servavere prudentiam, quam in Anglicis STEE-
LII & ADDISONII (*the Tatler*, *the Spectator*) laudat JOHNSON (u), ut a publicis turbis & alienationibus revocarent
poti-

(s) Erimas Berolini d. 3 Febr. 1727 prodiisse narrat BECK-
MANN libr. cir. 2a Bande 2:s Stück p. 232.

(t) Sunt enim quædam argumenti magis specialis, e. g. der
Arzt, eine medicinische Wochenschrift von JOH. AUG.
UNZER, Kr. 12;r Th. Hamb. 1751 - 1764, qua partem
in Svecanum etiam sermonem, & eadem quidem forma,
conversus. Neque ejusmodi scripta sua carent utilitate,
sed arctius & in rem unam quasi conclusa.

(u) *The lives of the most eminent English Poets*, Vol. II.
pag. 201.

potius, quam foverent & alerent easdem. Qui vero incendiaria & sacrilega manu discordias ferunt, qui religione detrahunt reverentiam, legibus honorem, magistratus auctoritatem, qui disseminare errores & in gratia ponere conantur, qui mores turpi inficiunt & perdita licentia, qui odia concitant vel privata vel publica, qui vita coarguere, personis parcere, oblii civium, malevoli labore, laedunt atque fugillant famam, qui honestatis, pudoris, justitiae quacunque demum ratione movent terminos, damnandi merito sunt & eo graviori afficiendi vel contumelia vel poena, quo graviori cum dedecore & communis salutis periculo non doctorum, ut decuisset, sed eversorum & corruptorum agere instituunt partes. Ex quibus omnibus, quanta sit in hoc scribendi genere prudentia versandum, non ægre intelligitur.

